

Evaluace politiky bydlení PORTAVITA II.

Marek Mikulec, Ph.D.

Havířov, 13.06.2024

Zpracování výzkumné zprávy bylo podpořeno z projektu Realizace evaluace politiky bydlení PORTAVITA II.
(ag. číslo 00829/2023/SOC)

Obsah prezentace

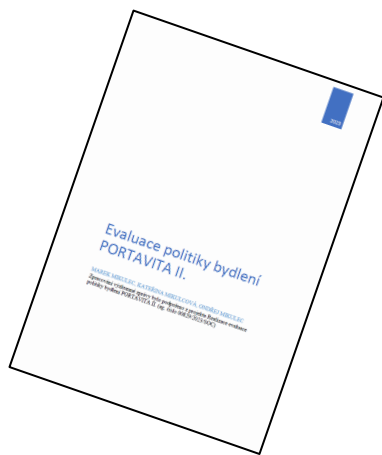
- Cíl výzkumu
- Téma bydlení a kontext realizace výzkumu
- Výstupy evaluace
- Shrnutí – rozvojové oblasti a doporučení

PORTAVITA

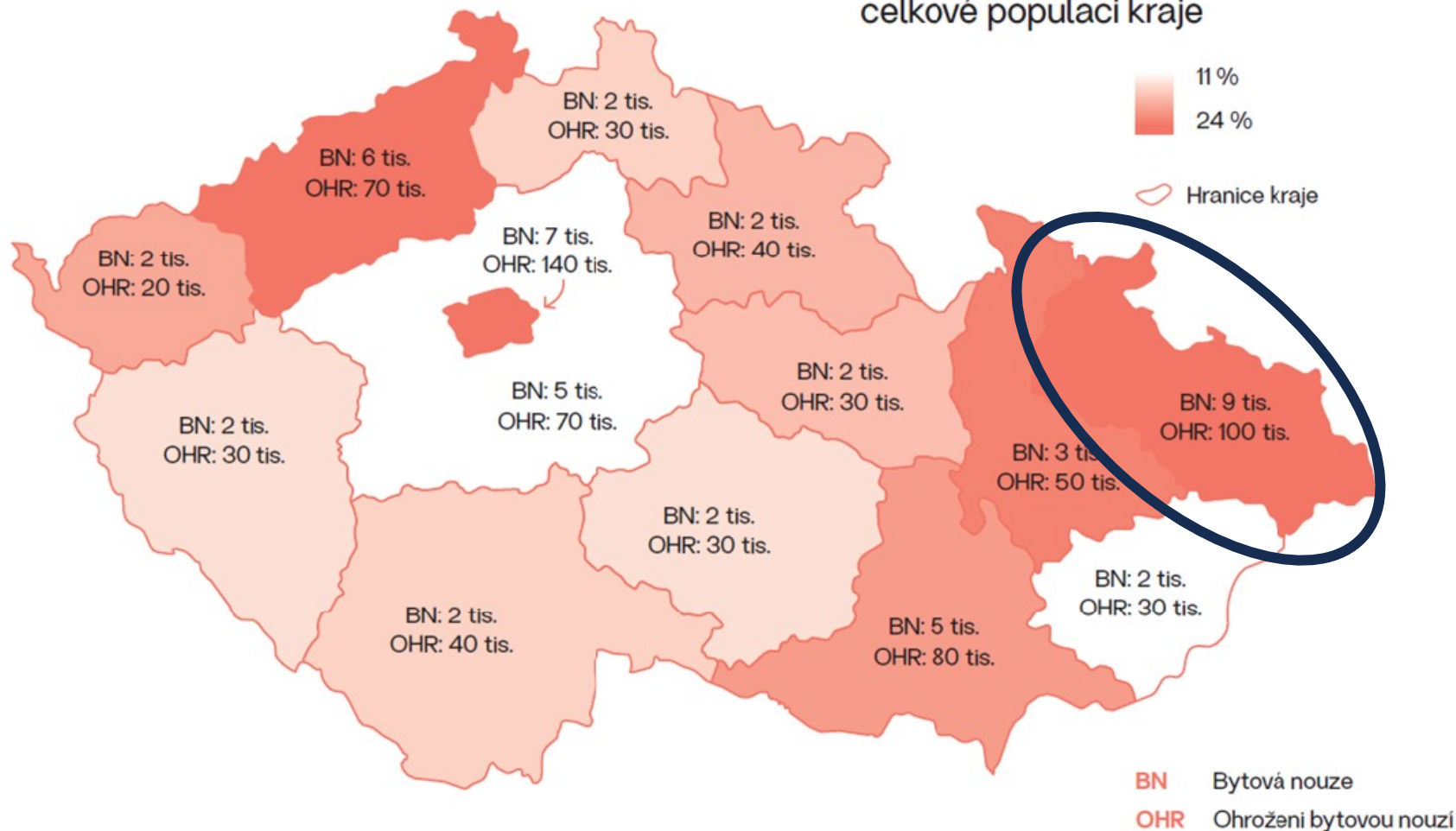
Cíl výzkumu

- Zhodnotit dopady poskytnutí bydlení a podpory domácnostem ubytovaným v bytovém fondu Spolku PORTAVITA v čase.
- 2021 a 2023

Přibližný počet domácností* v bytové nouzi a ohrožených bytovou nouzí dle krajů

Podíl ohrožených domácností vůči celkové populaci kraje

* Domácnost = 2,3 osoby

Zdroj: Sčítání Sociofactor pro MPSV (2022);

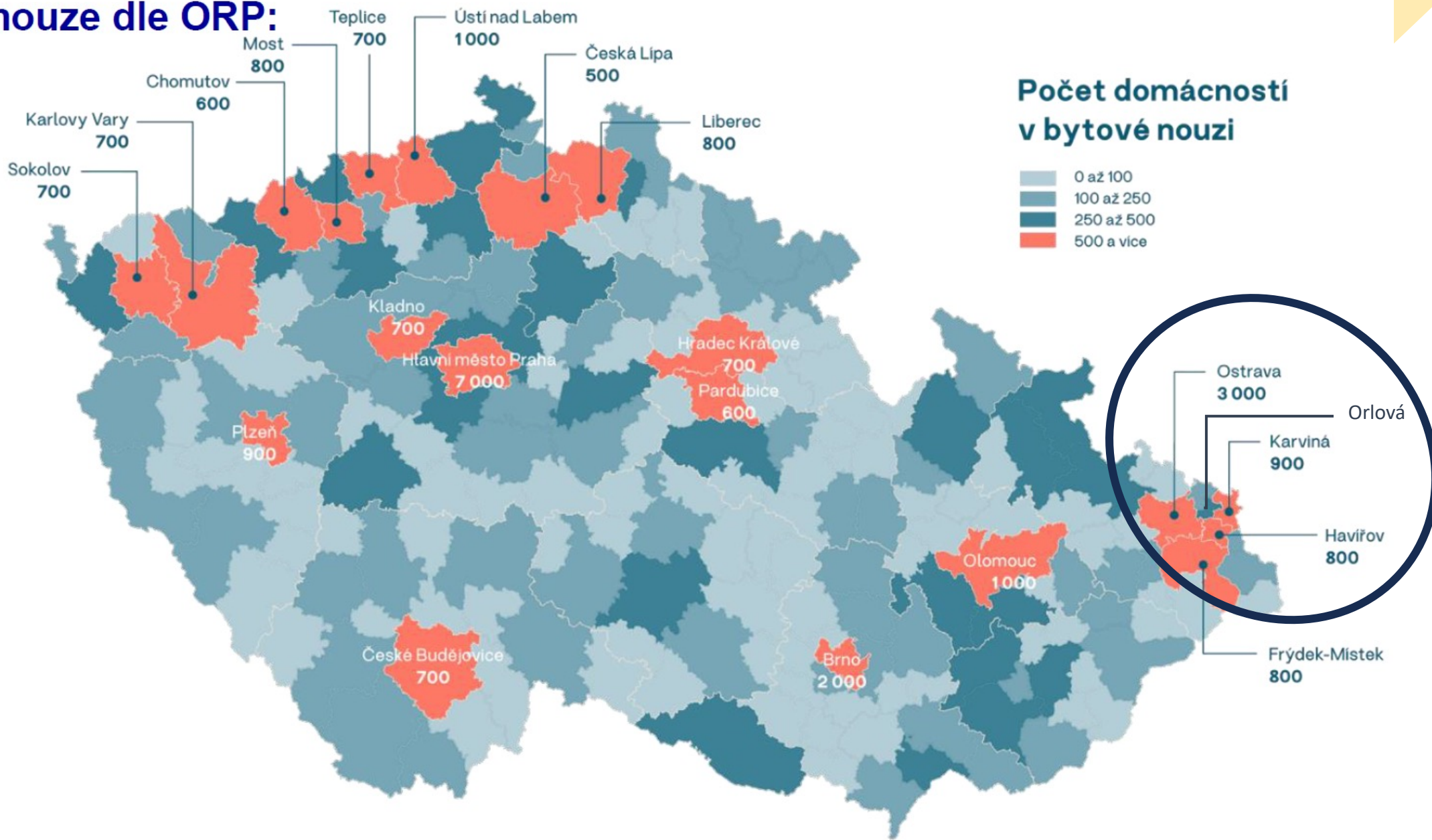
Zpráva o vyloučení z bydlení (2021);

Výpočet MMR EU-SILC (2021);

Data MPSV (2022); SLDB (2021).

Bytová nouze dle ORP:

A close-up photograph of a hand holding a set of keys. The keys are silver and attached to a circular ring. A small, dark-colored house-shaped keychain hangs from the ring. The background is a soft, out-of-focus bokeh of green and yellow light, suggesting an outdoor setting with sunlight filtering through leaves.

Spolek PORTAVITA a politika bydlení

Metodologie výzkumu

- Cílem výzkumu bylo zhodnotit dopady poskytnutí bydlení a podpory domácnostem ubytovaným prostřednictvím aktivit Spolku PORTAVITA.
- Životní situace domácností byly hodnoceny v oblastech stanovených na základě českých a zahraničních referenčních studií.
- V rámci evaluace byly zapojeny dva výběrové soubory:
 1. 132 domácností zapojených v rámci prvního evaluačního šetření v roce 2021;
 2. domácnosti, které bydlí v bytech společnosti maximálně po dobu 15 měsíců; a to do naplnění kvóty min. 80 domácností (s možností znáhodnění výběru).
- Výzkumu se zúčastnilo **170 respondentů (ze základního souboru 206 osob)**,
 - vysoká návratnost dat (výzkumu se aktivně zúčastnilo 82 % osob ze základního souboru),
 - 103 respondentů bydlelo šestnáct a více měsíců a 67 respondentů bydlelo devět až patnáct měsíců.
- **Prezentovaný výzkum je tak svou povahou zcela unikátní**
 - ve vztahu k rozsahu výběrového souboru od jednoho poskytovatele bydlení,
 - ve vztahu k tomu, že se jedná o, v čase, opakované výzkumné šetření s (částečně) stejným výběrovým souborem respondentů, které nám umožňuje odhalit určité trendy změn u domácností v čase.

Bytový fond a vstup do bydlení

- **Byty zajišťuje Spolek PORTAVITA ve spolupráci se společností Heimstaden.**
- Cílová skupina je velmi různorodá, spolupráce probíhá s jednotlivci, páry, samoživitelkami a samoživiteli, rodinami s dětmi (včetně vícečetných domácností).
- Typ/dispozice bytů odpovídají složení domácnosti a již při výběru bytu jsou reflektovány finanční možnosti, včetně možnosti využití dávek na bydlení.
 - Finanční udržitelnost bydlení jako jedna z reflektovaných optik.
- **Spolek PORTAVITA s domácnostmi uzavírá podnájemní smlouvy, které jsou většinou v délce 1-3 měsíce.**
 - Postupně se může délka prodlužovat, pokud ale jsou v domácnosti evidovány zpoždění s úhradami, bývají tyto krátkodobé podnájemní smlouvy využívány dlouhodobě.

Sociální práce

- **Sociální práce představuje v sociálním bydlení nástroj podpory zabydleným domácnostem.**
 - Součástí aktivit v oblasti sociálního bydlení bývá také spolupráce s dalšími odborníky – může se jednat o specialisty z jiných disciplín (např. psycholog, psychiatr, adiktolog apod.) nebo o technický personál apod.
- Spolek PORTAVITA má zkušenosti s komplexní sociální podporou, kterou domácnostem poskytují sociální pracovníci v rámci projektu Housing First (I., nyní II.). **Evaluační zpráva se věnuje domácnostem mimo tento projekt, resp. domácnostem, kde spolupráce se sociálním pracovníkem byla součástí pouze u malé části klientů.**
 - U výrazné většiny domácností, které se evaluace účastnily, se tak jedná o spíše dílčí sociální podporu zprostředkovanou pracovníky spolků při řešení smluv a vyřizování sociálních dávek.
 - Možná reflexe toho, nakolik robustnost podpory domácností může ovlivnit změnu životní situace.
- Spolek PORTAVITA má zaregistrované 2 sociální služby, a to terénní program Cesta k domovu a sociální rehabilitaci SOREPO.
 - Služby jsou zaměřeny na podporu v oblasti zabydlení a bydlení; cílem je dlouhodobé udržení si bydlení.
 - Pracovníci Spolku Portavita pomáhali klientům se zajištěním komunikace s dalšími aktéry, při vystavování dokladů, řešení dávek na bydlení, apod.

Počet dětí žijících mimo domácnost

- H: Dojde ke snížení počtu dětí žijících mimo domácnost
- U nikoho nedošlo k poklesu, u tří respondentů došlo k návratu (celkem 8 dětí)
- 2021: taktéž nepotvrzeno

Výskyt problémů spojených s bydlením

- H: Dojde k subjektivně vnímanému snížení výskytu problémů spojených s nekvalitním bydlením.
- **U 28 respondentů ubylo problémů souvisejících s bydlením, u 38 nedošlo ke změně a u 104 respondentů přibylo problémů souvisejících s bydlením**
 - Nejčastěji přitom přibyl jeden až dva problémy. **Nejvíce problémů absolutně i relativně přibylo těm, kteří bydlí 16 a více měsíců → délka pobytu v jednom bydlení zvyšuje pravděpodobnost výskytu některého z problémů s bydlením.**
- Výskyt specifických problémů, které se v bytech vyskytovaly.
 - Nejčastěji se jednalo o **„Odpadky v okolí bytu a domu“**, **„Díry, praskliny, poškozená okna“** a **„Plísně a vlhkost“**.
 - Tyto problémy jsou totožné v letech 2021 a 2023.
- Byl také reflektován výskyt problémů v oblasti: *„Bydleli jste na špatné adrese“*.

Spokojenost s bydlením a pocit bezpečí

- H: Dojde k subjektivně vnímanému zvýšení spojení s bydlením
- **Spokojenost s bydlením zlepšila v oblasti spokojenosti s bytem, ale zhoršila se v oblasti spokojenosti s lokalitou a se sousedstvím/sousedy.**
 - V roce 2021 došlo obdobně ke zlepšení spokojenosti s bytem a zhoršení v oblasti spokojenosti se sousedy. Spokojenost s lokalitou se ovšem tehdy neměnila.
- H: Dojde ke zvýšení pocitu bezpečí v místě bydliště
- **U většiny respondentů se vnímaný pocit bezpečí v místě bydliště zhoršil nebo zůstal stejný.** Obdobné výsledky poskytlo evaluační šetření v roce 2021.

Vztahy se sousedy

- H: Dojde ke zlepšení vztahů se sousedy
- Zastoupeny odpovědi „zhoršilo“ – „zůstalo stejné“ – „zlepšilo“
- Individuální kontext vztahů v rámci sousedství a jejich kvality

Jistota bydlení

- **H: Dojde k subjektivně vnímanému zvýšení jistoty bydlení**
- **Došlo ke statisticky významnému zvýšení jistoty bydlení u 35 %.** V roce 2021 se v datech objevil obdobný výsledek a sice, že **došlo ke statisticky významnému zvýšení jistoty bydlení u 49 % respondentů.**
- V rámci analýzy kvalitativních odpovědí lze zvýšení jistoty bydlení vysvětlit následující logikou „*platím, nedělám problémy, tak vím, že pokračuji*“, jedná se tedy spíše o zvýšení jasnosti pravidel pro udržení si bydlení.
- V letech 2021 i 2023 více než třetina respondentů reflektovala krátkodobost smluv, která zvyšovala jejich celkovou nejistotu.

Finanční situace domácnosti

- H: Dojde ke zlepšení finanční situace domácnosti
- **Podle několika ukazatelů došlo ke zlepšení finanční situace domácnosti, a také dochází k dlouhodobému zlepšování finanční situace domácnosti.**
 - U 45 domácností (26,5 % respondentů) zůstaly příjmy stejné, **u 58 domácností se příjmy zvýšily (34 % respondentů)** a pouze u 39 domácností došlo ke snížení celkových příjmů domácnosti (23 % respondentů). V roce 2021 zůstaly u 53 domácností příjmy stejné, u 30 domácností se příjmy zvýšily (31 % respondentů) a pouze u 15 domácností došlo ke snížení celkových příjmů domácnosti (15 % respondentů). **Lze tedy konstatovat, že u bydlících existuje dlouhodobý trend navyšování příjmů.**
 - **Ve vztahu k počtu dní bez peněz lze uvést, že existuje o třetinu více osob, u kterých se počet dní bez peněz snížil, než těch, u kterých se zvýšil.** V roce 2021 existoval dvojnásobek osob, u kterých se počet dní bez peněz snížil než těch, u kterých se zvýšil. **Lze tedy konstatovat, že existuje dlouhodobý trend snižování počtu dní bez peněz u zabydlených domácností.**
 - **Ve vztahu k míře zadlužení lze reportovat, že u 20 osob se dluhy snižují (přibližně 12 %) a jen u 12 zvyšují.** V roce 2021 se dluhy snižovaly více než u třetiny osob. **Lze tedy uvést, že existuje určitý trend snižování dluhů u zabydlených domácností, nicméně bylo by třeba zmapovat konkrétní proměnné, které určují, u kterých domácností ke snížení dojde.**
 - **Ve vztahu k výdajům za bydlení dochází u domácností bydlících u společnosti k jejich zvýšení u 75 % domácností,** u cca 15 % domácností se výdaje za bydlení nemění a u 6,5 % domácností dochází ke snížení výdajů za bydlení. V roce 2021 bylo v rámci evaluace zjištěno, že ke zvýšení výdajů za bydlení dojde u 36 % domácností, u 30 % domácností se výdaje za bydlení nemění a u 23 % domácností dochází ke snížení výdajů za bydlení. **Lze tedy říci, že narůstá počet domácností, u kterých se zvyšují výdaje za bydlení, ale i těch u kterých se výdaje za bydlení snižují nebo zůstávají stejné.** Je zde ovšem možné ovlivnění reportovaného výsledku skutečností, že řada domácností přišla do bydlení společnosti od rodičů, kde měla nižší nebo žádné výdaje za bydlení. **Zároveň je nezbytné v tomto kontextu brát v úvahu inflaci a zdražení energií, které jistě uvedené výsledky ovlivnili.**

Využívání sociálních služeb

- H: Dojde ke snížení využívání sociálních služeb
- Využívání zdravotních ani sociálních služeb se v průběhu bydlení nezměnilo, resp. nezlepšilo.
- Řada informantů uvedla, že by potřebovala řešit svou tíživou životní situaci (v oblasti zdravotní i sociální).
- **Uvedené potřeby představují potenciální vhodnou zakázkou pro podporu osob bydlících v rámci aktivit Spolku PORTAVITA ze strany sociální práce.**
 - V rámci systémového projektu MPSV došlo k významnému snížení využívání sociálních služeb (a to zejména v oblasti jednání s úřady, vyřizování sociálních dávek a v oblasti pomoci při řešení bytové situace), toto lze považovat za efekt sociální práce, která byla domácnostem v systémovém projektu sociálního bydlení MPSV poskytována (Glumbíková a kol., 2021).

Fyzický a psychický zdravotní stav

- H: Dojde ke zlepšení subjektivně vnímaného fyzického i psychického zdravotního stavu
- **Aktuálně ve vztahu ke změnám v psychickém stavu převládá pozitivní změna oproti negativní změně celkově v poměru 33 ku 32, zatímco ve 105 případech ke změně nedošlo. Lze tedy uvést, že existuje velmi mírný dlouhodobý trend převládajících pozitivních změn v psychickém zdravotním stavu.**
- V rámci psychického zdravotního stavu docházelo v roce 2021 k vyššímu výskytu zlepšení psychického stavu, resp. bylo možné uvést, že počet těch, u nichž došlo v rámci psychického zdravotního stavu ke změnám k lepšímu, byl dvojnásobný až trojnásobný oproti změnám k horšímu. Z dat bylo patrné, že ve vztahu ke změnám v psychickém stavu převládala pozitivní změna oproti negativní změně celkově v poměru 35 ku 14.

Využívání zdravotnických služeb

- H: Dojde ke zvýšení využívání preventivních a specializovaných zdravotnických služeb
- **Nedošlo k významné změně.**
- Přesto u většiny služeb **mírně převládá častější využívání preventivních a specializovaných zdravotnických služeb nad méně častým**, celková suma méně častého využívání zdravotnických služeb 44, zatímco častější využívání 69.
- Obdobné výsledky přineslo i evaluační šetření v roce 2021.

Trávení volného času

- H: Dojde ke zkvalitnění trávení volného času
- 58 % respondentů, tj. celkem 99, deklarovalo, že aktuálně netráví více času „venku“ než v předchozím bydlení, zatímco 34 %, tj. celkem 58, souhlasilo s aktuálně aktivnějším trávením volného času „venku“.

Duševní pohoda dětí a školní prospěch

- H: Dojde ke zvýšení duševní pohody a snížení problémů s chováním u dětí
- **U dětí došlo k mírné pozitivní změně psychického (zdravotního) stavu. Z dat je patrné, že ve vztahu ke změnám v psychickém stavu dětí převládá pozitivní změna oproti negativní změně v poměru 23 ku 9.**
- V rámci evaluačního šetření v roce 2021 bylo z dat je patrné, že ve vztahu ke změnám v psychickém stavu dětí převládá pozitivní změna oproti negativní změně v poměru 5 ku 0. **Lze tedy podotknout, že existuje dlouhodobý trend v oblasti výskytu pozitivních změn v psychickém stavu dětí.**
- **Rodičů jsme se ptali i na vnímané změny v chování dětí. Z dat je patrné, že ve vztahu ke změnám v chování dětí převládá pozitivní změna oproti negativní změně v poměru 11 ku 10.** V rámci evaluačního šetření v roce 2021 jsme zjistili opačné výsledky a sice, že ve vztahu ke změnám v chování dětí převládá negativní změna oproti pozitivní změně v poměru 7 ku 2.
- H: Dojde ke zlepšení školního prospěchu a zvýšení školní docházky u dětí
- **Školní prospěch i školní docházka u dětí zlepšily (u 10 % prospěch, u 7 % školní docházka) nebo zůstaly stejné (u 19 - 23 % dětí).** V evaluaci z roku 2021 jsme zjistili, že se školní prospěch i školní docházka u dětí zlepšily (shodně u 15 % dětí) nebo zůstaly stejné (u přibližně 11 % dětí). **Můžeme zde tedy pozorovat dlouhodobý trend zlepšení školní docházky a školního prospěchu dětí.**

Shrnutí – rozvojové oblasti a doporučení I.

Bytový fond, lokalita, sousedství

- Důležitým aspektem spolupráce je **kvalita bytového fondu**, kdy např. vytápění gamaty představuje pro domácnosti vysoké náklady na energie a potenciální riziko při nedoplatcích a vyúčtování. I díky **postupným opravám a revitalizacím** tak dochází ke zkvalitňování bytového fondu, který mají klienti k dispozici, a to jak jednotlivých bytů, tak celých lokalit.
- Rozvojové oblasti lze spatřovat např. ve výskytu problémů spojených s bydlením, umístěním bytů či v oblasti vztahů se sousedy, které mohou negativně ovlivňovat bezpečí bydlících osob. Lze tedy doporučit větší akcent na využívání komunitní sociální práce a sociální práce zaměřené na práci se sousedskými vztahy.

Finanční zdroje na spolupráci a podporu komunit a domácností

- Při zabydlování domácností se pracuje v rovině idejí a vizí **nakládání a práce s veřejným prostorem a lokalitou jako celkem**. Tato holistická perspektiva je ve vztahu k rozvoji bydlení a udržitelnosti lokality velmi důležitá. Na komunitní aktivity je však **potřeba nalézt a zajistit finanční zdroje**.
- Nastavení systému – **Spolek PORTAVITA nemá financovanou kapacitně odpovídající podporu zabydleným domácnostem formou sociální práce**. Spolek také realizuje projekt Housing First, který je ale jasně časově a kapacitně ohraničen. **Ve vztahu k rozvoji podpory zabydlovaným domácnostem je tak důležité zajištění finančních prostředků na sociální práci.**

Shrnutí – rozvojové oblasti a doporučení II.

- **Aktivity Spolku PORTAVITA a spolupráce se společnostmi Heimstaden se věnují klíčové oblasti – pomoci se zajištěním bydlení domácnostem, které jsou v bytové nouzi, resp. nemají možnost získat bydlení na komerčním trhu ani byt v rámci obecních bytových fondů.**
 - Tyto aktivity pomáhají saturovat potřeby domácností v bytové nouzi a reagují na (dosavadní) legislativní deficit, resp. neexistenci zákona o sociálním bydlení a pasivní či nedostatečně aktivní roli některých obcí při řešení nepříznivé bytové situace svých obyvatel.
 - **Spolek PORTAVITA zajišťuje bydlení domácnostem, které by jinak bydlení nezískaly, a propadly se tak do pobytových sociálních služeb, komerčních ubytoven či byly zcela bez střechy.**
 - Reflexe možnosti intenzivní individualizované podpory domácností v projektu Housing First a poskytnutí bydlení s omezenými možnostmi podpory
- **V domácnostech bydlících v bytech v rámci aktivit Spolku PORTAVITA dochází oproti předchozímu bydlení k výrazným změnám ve specifických aspektech jejich životní situace, vyzdvihnout můžeme např. zvýšení jistoty bydlení, zlepšení celkové finanční situace, zlepšení psychické pohody dětí a zlepšení školní docházky a školního prospěchu u dětí.**
- **Hlavní doporučení:** posílení kapacit kvalifikované sociální práce nabízené osobám bydlícím v bytech, posílení investic do oprav bytů a zkvalitnění komunikace (= kapacit poskytované podpory) s bydlícími domácnostmi.
- **Významné doporučení:** prevence rezidenční segregace – neumisťování bytů v sociálně vyloučených lokalitách či v místech, která mohou být domácnostmi vnímána jako „špatná sousedství“.

Děkuji Vám za pozornost

Mgr. Marek Mikulec, Ph.D.

Mail: marek.mikulec@osu.cz

